

Z historie náboženské obce Církve československé (husitské) v Ostravě – Zábřehu

Mohli jste si už přečíst, jak vznikla náboženská obec Církve československé v Zábřehu nad Odrou. Také jste se dočetli, jak si zábřežští postavili svůj pozoruhodný Husův sbor. Nyní se dozvíte něco o dalších osudech zdejší husitské farnosti.

Husův sbor byl tedy slavnostně otevřen v červnu roku 1933.

Bývá to vždy komplikovaná situace, když se mají architekt a investor dohodnout na podobě stavby. Výsledkem je vždy kompromis, často značně odlišný od původních představ obou. Budova Husova sboru se ale nakonec všem líbila. Stejně je zázrak, že se jí podařilo dokončit v době nejtěžší hospodářské krize. Hrubá stavba byla hotová za pouhý měsíc, na přelomu září a října 1932. Dokončovací práce zabraly půl roku. Bohoslužby se konečně mohly konat v důstojném a reprezentativním prostoru.

A co dál? To je všechno? Když už máme, co jsme chtěli...? Co se dělo dál?

Ze života spolku Tábor

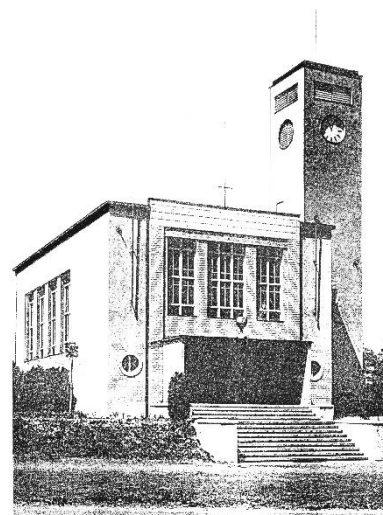
Chod náboženské obce se ovšem, jak víme, tehdy neomezoval jen na kostelní pobožnosti. Čechoslováci žili pestrým a veselým spolkovým životem. Jako ostatně všichni v tehdejší společnosti. Každý byl členem různých organizací a všechny tyto spolky – hasiči, Sokol, Dělnická tělovýchovná jednota, zahrádkáři, včelaři, politické partaje... – měly pěvecký sbor, divadelní soubor, odbor mládeže, ženskou skupinu a podobně. Náboženská obec Církve československé měla odbor sociální, který vyvíjel charitativní činnost, odbor propagační, odbor mládeže a osvětovou komisi. Ale nejagilnější byl **vzdělávací a osvětový spolek Tábor**. Založen byl už roku 1925. Vyvíjel rozmanitou činnost: hrálo se divadlo, pořádaly koncerty, organizovaly se plesy a taneční zábavy, dětské dny, školní akademie a slavnostní průvody. Organizační výbor měl 30 členů, na pravidelné schůze jich chodilo kolem dvaceti – a tito činovníci dokázali všechno sehnat, zařídit, zorganizovat. Personálně se sice spolek překrýval s radou starších, která organizačně odpovídala za náboženskou obec, ale účetnictví bylo oddělené, avšak výnosy spolku Tábor stejně šly vždy na Husův sbor, nejdřív na jeho stavbu, pak na jeho zvelebování.

Dnes je sotva představitelné, že tito v podstatě amatéři, laici, tedy ochotníci, dokázali secvičit divadelní kusy, dokonce operety. Samozřejmě to bylo všechno lidové, populární, zábavní, ale jejich vystoupení měla úspěch a přinesla vždy i nějaký finanční zisk. Ze schůzovních zápisů je vidět, jak se řada věcí dělala spontánně, laicky, na koleně, ale zato s nadšením a osobní iniciativou – a zdarma! Někdo zadarmo zajistil květinovou výzdobu, jiný namaloval plakáty, další je roznesli a vylepili. Ten vypůjčil ve škole židle a lavice, onen zajistil občerstvení. Někdo sehnal rekvizity, jiný maloval kulisy, všichni snesli, co doma našli a co bylo třeba. Za samozřejmé se pokládalo, že režisér si po představení i uklidí sál. Kdosi byl pověřen zajistit tombolu – a jistě tak, aby to nic nestálo. Trošku s překvapením čteme, že v roce 1934 bylo na dětský den zakoupeno 25 kg pomerančů! Zpráva konstatuje třeba, že „Masopustní věneček“ byl úspěšný, hudba hrála od 20 hodin až do třetí hodiny ranní!

Lidé byli tehdy zvyklí na spolkový život. Každý ovládal základy schůzování a činovnictví. Kdekdo byl schopen pořídit zápis, dělat ověřovatele účtů či finančního revizora, jednat na úřadech či vyřizovat korespondenci. Byli organizačně gramotní.

Tenkrát se taky ještě všude hodně zpívalo. Chodilo se do nácvičky písní, byla spousta muzikantů. Kapely se rozmanitě sestavovaly a přeskupovaly podle potřeby, ke každé příležitosti. Stejně tak pěvecké sbory. Občas se tu mihne jméno Vladimír Figar. Už jsme o něm slyšeli. Byl to učitel místní hudební školy, vynikající klavírista, všestranný muzikant a organizátor hudebního života.

Ale pomalu ta doba končila. Ve 30. letech už byl všude k dispozici gramofon, vysílalo rádio a do kin přicházel zvukový film. Definitivní ránu ale spontánnímu spolkovému životu a všeobecnému ochotničení zasadila až televize v 60. letech.

Ze zpráv spolku Tábor se dozvídáme, že amatérští herci si společně s herci ze spolku Sokol zaplatili kurz divadelního líčení. Líčidel byla asi velká spotřeba, protože se nacvičovalo několik představení do roka. Kdoví jak bychom asi dnes hodnotili ochotnické inscenace lidových operet. Už jejich názvy mluví za vše – například „Krásná trampka“, „Sojčí pírkó“, „Tulák“, „Miluščino dobrodružství“, „Šťastní otcové“, „Ryba a host“, „Šotek“, „Úsměvy lásky“... Ale čteme třeba, že od divadelního kusu „Hotel zázračná voda“ bylo upuštěno, neboť ve třetím dějství je několik neslušných výstupů. Tábor byl přece jen spolek nábožensko-vzdělávací a na mravnosti záleželo. V roce 1937 byl duchovním Karel Čepek. I ten psal divadelní hry a skládal k nim hudbu. Divadelní představení dokázal s účinkujícími secvičit a sám je režíroval.

Veřejnost si potrpěla na reprezentaci a vnější parádu – čímž právě vznikala a kultivoval se veřejný prostor občanské společnosti. Příslušná venkovní i vnitřní výzdoba s využitím květin a dekoračních textilií provázela všechny svátky a slavnosti. Zdánlivé maličkosti měly symbolický význam, na který se hledělo s velkou pozorností. Organizace jednoho slavnostního průvodu je popsána takto: vpředu státní vlajka, za ní děti s kočárky, krojovaní chlapi, dětská kapela, pak jede alegorický vůz a za ním hudba dospělých, krojovaní dospělí a pak veřejnost.

Z kronikářských záznamů vycítíme něco z atmosféry doby. Někdo navrhuje, aby se na slavnost koupily párky u pana Hanáka. Jiný ale namítá, že Hanák není příslušníkem naší církve. K tomu připojuje navrhovatel, že zakoupením alespoň malého množství párků u pana Hanáka „ukáže se naše dobrá vůle vyjít se všemi složkami v Zábřehu, ať jsou vyznání jakéhokoliv“.

V roce 1938 už se ve schůzích činovníků Tábora objevují stesky na nechotu bratří a sester, zejména mladých, angažovat se ve spolkových aktivitách. Nedaří se zajistit zpěváky, herce, dobrovolníky a organizátory. To jistě nesouvisí s politickou situací, jež vyústila do Mnichovské dohody a okleštění republiky o její pohraniční německy mluvící oblasti. Dnes bychom řekli, že občanskou společnost začínala rozleptávat „médiá“ s jejich pasivní formou zábavy – hlavně kina a možnost poslouchat reprodukovanou hudbu z rádia a gramofonu.

Když pak v březnu 1939 hitlerovské Německo zabralo i zbytek republiky a učinilo z ní Protektorát Čechy a Morava, byla Církev československá okupační správou přinucena přejmenovat se na Církev českomoravská – protože Slováci se odtrhli a vytvořili si Slovenský štát. Nacistický režim ale kupodivu nedusil národní a vlastenecké city Čechů, naopak je do jisté míry podporoval jako folklórní svéráz. Čechy sice neurčil k okamžité fyzické likvidaci jako například Židy nebo Cikány/Romy, protože Slované jsou také árijského původu jako Germáni, ale stejně se s Čechy v Říši nepočítalo – měli být postupně poněmčeni. Z pozdějších reflexí je zřejmé, že Církev československá (českomoravská) tehdy, za Protektorátu, za války, sehrála významnou roli v udržování národní a státní identity a kolem vlastenectví a národního charakteru se jí dařilo nepřímou udržovat i jistou míru vzdoru a odolnosti vůči nepřátelskému německému režimu. Z války kupodivu vyšla církev posílená a vnitřně stabilizovaná. Počet členů sice už dávno přestal růst takovým tempem jako ve 20. a 30. letech, dokonce někde i klesal. Ale církev se naučila pracovat v plné šíři svých aktivit, ustavila se organizačně a právně, ujasnila si svou teologickou a naukovou orientaci, působila ve školství, ve zdravotnictví a sociálních službách. Pilně se věnovala mládeži a přiměřeně i spolkovému životu veřejných společenských organizací. Výborně se jí osvědčily moderní kostely, které si nastavěla právě ve 20. a 30. letech, zejména pokud jejich součástí byly i další prostory, které se daly využít pro aktivity spolků a příležitostných uskupení.

A v tom měl Zábřeh právě určitý nedostatek. Sbor byl sice nový a krásný, ale chybělo mu ono zázemí využitelné pro různé alternativní činnosti. Dosud se divadlo hrálo v sále hostince pana Havrána. Pěvecká vystoupení se konala v sálech a tělocvičnách místních škol. Jenomže tyto místnosti byly nyní zabrány pro jiné účely a církevní činovníci vlastně ani neměli kde konat své schůze.

Kupodivu se i za Protektorátu spolku Tábor dařilo pořádat různé taneční a zábavní podniky. Oslavy Husovy režim povoloval, ale připomínat výročí Masaryka se nesmělo. Divadlo bylo značně omezeno, protože se neustále rozšiřoval seznam nepovolených her. Veřejné vystupování v krojích podléhalo schvalování. Přesto se spolku Tábor podařilo zorganizovat akce jako například „Večer Boženy Němcové“, „Večer českého folklóru“ nebo divadelní představení „Česká svatba“.

Ve 40. letech se mezi činovníky objevují například tato jména: Michael Legerský, Oldřich Šeděnka, Čech, Otakar Stuchlý, Vichnar, Kučera, Miroslav Kotlář, Moskala, Zdena Richtrová, Vlodarčíková, Proskvičová, Pavlásková, Drahomíra Ječmenková, Jaroslav Gšventner, Albín Fabián, Alois Mojžíšek, Antonín Nogol, A. Horsák, Valentin Klimek, Lida Mendřecová, M. Holušová, Ladislav Imielo, Věra Imielová.

V roce 1943 spolek Tábora prakticky přerušil činnost. Jednak bylo stále obtížnější cokoli zorganizovat, a jednak lidé neměli chuť se angažovat, protože měli dost svých nových starostí.

Rada starších se v oné době snažila o dokončení vnitřní výbavy a výzdoby Husova sboru. Kupodivu se dařilo úspěšně splácet půjčky, kterých bylo třeba na pořízení pozemku a stavby. Proto se začíná mluvit o koupi nových varhan, protože ty, které provizorně ve sboru sloužily, byly staré a poruchové. Od roku 1941 se tedy organizují sbírky na nové varhany. A současně se uvažuje o dostavbě Husova sboru, aby při něm mohl být jak byt faráře, tak několik vhodných místností ke konání různých shromáždění a dalších aktivit.

V roce 1946 se objevuje několik nových jmen mezi činovníky Tábora i aktivisty rady starších: Kučerová, Matoška a Matošková, Tichopád a Tichopádová. Grossmannová, Římanová, Gelnarová, Hrabovská, Mutinová, Harenčíková, Slavík a Slavíková, Dudkevič, Legerská.

Po válce se spolek Tábora už nevzpamatoval. Hlavně proto, že nebylo kde zkoušet, cvičit a hrát představení či konat taneční zábavy. Nástup komunistů v roce 1948 znamenal začátek konce, konce církevních aktivit, ale i života spolků, a vůbec veškeré spontánní aktivity vycházející iniciativně zdola. Co v občanské společnosti nezničili nacisté, to dorazili komunisté. Všechno se muselo soustředit, sjednotit, centrálně řídit – a hlavně platilo: co není povoleno, to je zakázáno. Nastala éra „masovosti“. Takže například všechny ochotnické divadelní spolky a soubory se musely spojit do jednotné organizace, která z Prahy řídila, schvalovala, povolovala, nebo spíš nepovolovala. Opět se vydával a ustavičně obměňoval seznam povolených a zakázaných divadelních her. Opět byly zakázány masarykovské oslavy. Hus se ještě slavit mohl. Ale divadlo už se nehrálo. Pravdou je, že lidem už chyběla síla. A chyběli i ti lidé, tedy hlavně mladší. Aktivistů a činovníků je fakticky málo a stárnou, mladí se jaksi do akcí podobného druhu nehrnou. Spolky byly sice v komunistickém režimu okamžitě rozpuštěny a zakázány – aby byly údajně nahrazeny jednotnými, „lidovými“ organizacemi, ale ve skutečnosti režim potřeboval zničit občanskou společnost jako takovou. Současně je ale taky pravda, že lidová, aktivně provozovaná zábava, folklór nebo ochotnická kultura svou historickou úlohu splnila a nyní je nahrazena zábavou pasivní a do značné míry individualizovanou a rozptýlenou. Definitivní ránu onomu někdejšímu způsobu života zasadila televize v 60. letech. Na druhé straně se ale komunistický režim snažil zapojit lid do nové kultury, totiž té své, „masové“, provozované jednotnými organizacemi, a to v režii nové ideologie. Průvody a slavnosti, vlajky a alegorické vozy, plakáty a slavobrány, hudby hrají a lidé jásají – to vše bylo zdánlivě stejné, jen to „náboženství“ bylo jiné: kult Stalina a velebení Sovětského svazu. A ovšemže schůzování a hlasování a podepisování – toho bylo do aleluja, jen ta dobrovolnost a demokracie už v tom nebyla.

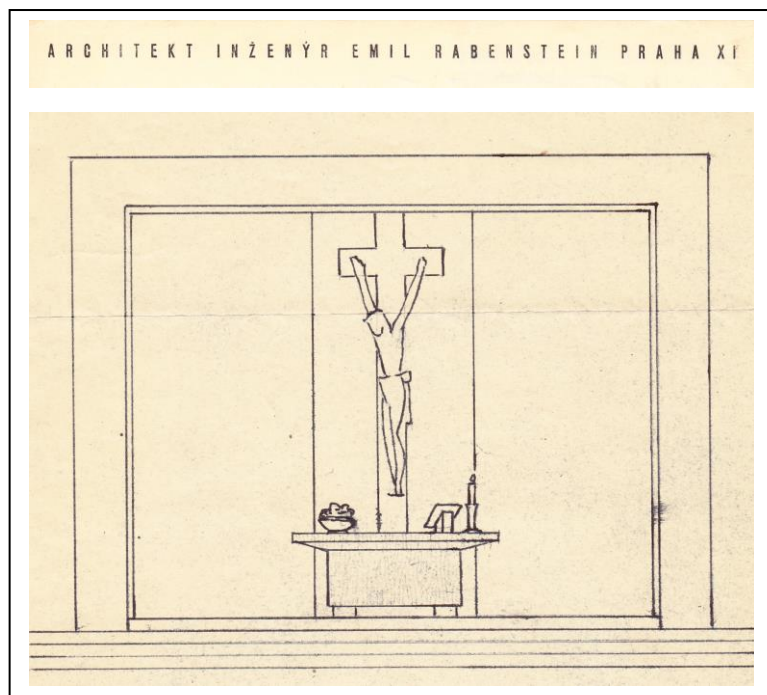
Členové spolku Tábora si ještě předtím, než byl úředně zrušen (1951), uvědomují, že hlavním posláním spolku byla činnost osvětová a nábožensko-výchovná a mravní. Samozřejmě že už tehdy byla patrná, jak ateistický komunistický režim především potlačoval činnost církvi a vytlačoval jejich aktivity a vůbec celou jejich viditelnou přítomnost z veřejného života do kostelů a někam na periferii a víru a zbožnost zatlačoval do rodin a soukromí a do nitra člověka. Tábora si ještě chvíli říkal, že onu osvětovou činnost i v takto nepřejících poměrech vykonávat může – dají se zkoušet a nacvičovat písně, byť už jen ty duchovní, které se dají uplatnit třeba při bohoslužbách a svátcích, dá se využívat bohaté spolkové knihovny, kde je právě řada divadelních her, které si mohou lidé aspoň přečíst, když už je nemohou spatřit inscenované, a dá se koneckonců působit i onou drobnou nenápadnou masarykovskou prací mezilidskou...

Kniha schůzovních zápisů i kronikářské záznamy tady končí. Končí i jistý věk, převratně se proměnila doba. Onen svět a takový způsob života se už jistě nevrátí. Někdo toho lituje? To je nostalgie. Nová doba, nové epochy mají své přednosti, o jakých se dřív lidem ani nesnilo. A ovšem taky své stíny, jaké dřív lidé neznali. Musíme každý čelit výzvám své přítomnosti. A na minulost vzpomenout s vděčností za vše dobré, co si z ní stále bereme, ale nepokoušet se do ní vracet ani ji obnovovat.

Husův sbor: dům modlitby a jeho liturgický prostor

Jakmile farníci za velkých obětí splatili velkou část dluhů a půjček za vybudování Husova sboru, nastal čas domyslet detaily jeho vnitřního vzhledu a fungování. Především cítili, že interiér kostela potřebuje odpovídající stůl Páně („oltář“). V Církvi československé se už ve 30. letech ustálil jakýsi jednotný vizuální styl daný jednak odvahou, s níž nová církev přitakala nové architektuře, a jednak tím, že v ní působila celá řada progresivních umělců, kteří udávali tón. Mezi nimi vynikal sochař František Bílek (1872–1941) a řezbář Josef J. Kotyza (1891–1975). Zejména Kotyzovy dřevěné liturgické soupravy, které odpovídají ideálu a estetice

husitské revoluce svou prostotou a střízlivostí tvarů, se zabydly v mnoha sborech církve a představují tak svým způsobem kánon a znak této církve. Zábřežští se v oné velmi nelehké době, ve 40. letech, za Protektorátu, za války, pokoušejí získat pro sebe to nejlepší, co se dá. Nechali si poradit v ústředí církve, kde jim byli doporučeni tři uměleční řezbáři. Všem bylo zřejmé, že interiéru musí dominovat přírodní dřevo – už kvůli onomu monumentálnímu kříži s Kristem, jehož ze dřeva vyřezal podle Myslbekova vzoru místní amatér, hutník František Koupan. Rovněž chrámové lavice, které si farníci nechali vyrobit už pro svou původní modlitebnu v budově bývalé radnice, byly v barvě světlého přírodního dřeva. Záměrně jednoduchá a prostá funkcionalistická architektura si tedy žádala i odpovídající minimalistické designování stolu Páně, kalicha, pulpitu a svícnu. Rada starších čile korespondovala a vyjednávala s umělci, ale dlouho nebyla spokojená. Nakonec se rozhodla pro návrh **Ing. arch. Emila Rabensteina** z Prahy.

Souprava z roku 1943 je ve sboru dodnes. Odborníci ji pokládají za esteticky zdařilou. Místní ale po čase projevovali jistou nespokojenost. Mísa na květiny potřebovala vnitřní kovovou vložku. Za války se ale nesnadno opatřovaly jisté kovy a slitiny. Provizorní úchyty, které by umožnily do vázy umístit i květiny s delšími stonky, se neosvědčily. Podobnou vložku z inertního kovu potřeboval i kalich. Pak se z něj ale nedalo pít... Některým vadilo, že stůl Páně je zepředu až příliš „holý“ – rádi by na něm viděli nějaký reliéf, nejlépe Husův, když jde přece o Husův sbor. Na tom ale nepanovala shoda ani mezi místními činovníky. Navíc jde i o otázku teologickou – jaká má být symbolika tohoto stolu/oltáře, aby zřetelně odpovídala husitskému, reformačnímu charakteru církve? Výsledkem takových sporů je obvykle kompromis, protože není možno uspokojit všechny požadavky, když všechny jsou oprávněné.

Právě takovým kompromisem jsou i malby vpředu na obou bočních stěnách chrámového prostoru. Navrhl je profesor kreslení a scénograf ostravského divadla **Jan Obšil** (1908–1983). Obšil se výrazně věnoval církevnímu a chrámovému umění, a to nejen na Ostravsku – podle jeho návrhu bylo zpracováno i jedno z oken chrámu sv. Víta v Praze. Jeho díla se najdou v mnoha kostelích, většinou katolických, v kraji. Jako aktivní katolík si statečně udržel víru i v éře totalitní komunistické ideologie, nedal se zastrašit a tvořil pro farnosti, i když se to místním soudruhům nelíbilo. Pozoruhodné tedy je, že katolický malíř zde vytvořil postavy Mistra Jana Husa a Jana Amose Komenského. A diskutabilní je i to, zda má být v takto záměrně prostém až minimalistickém interiéru vůbec nějaký figurální výjev. Husité, jak známo, a pozdější protestanti rovněž, vášnivě odmítali sochy a obrazy v chrámech. Proto jsou tyto jednoduše stylizované kresby kompromisem, který je zřejmě únosný. Církev československá (husitská) totiž sama je takovým kompromisem, který spojuje různé, často protichůdné, tradice. (Malby byly překresleny v roce 1970, protože jejich barva mírně vybledla.)

Varhany
Důstojné bohoslužby v takto poměrně velkém chrámovém prostoru potřebují odpovídající bohatě disponované varhany. Zpočátku na kůru sloužilo harmonium. Pak sem byly umístěny malé vyřazené varhany ze Slezské Ostravy, které byly ale poškozené červotočem, a navíc byly vybaveny starším, velmi nevhodným systémem trakce i pohonu, který byl poruchový a vyžadoval časté opravy a ladění. Když už tedy zábřežští měli Husův sbor splacený, rozhodli se pořídit si opravdu velké varhany.

Varhany

Podobně jako když se jednalo o architektonickém návrhu sboru, ukázalo se jako nejprozíravější nechat si poradit různými nezávislými odborníky. Jako jeden z prvních jim napsal profesor Josef Tomašík. (Jeho rukou psaný dlouhý dopis je stále v archivu.)

Podobně jako když se jednalo o architektonickém návrhu sboru, ukázalo se jako nejprozíravější nechat si poradit různými nezávislými odborníky. Jako jeden z prvních jim napsal profesor Josef Tomašík. (Jeho rukou psaný dlouhý dopis je stále v archivu.)

Josef Tomašík tedy zábřežským poradil, jaké dispozice by měly varhany mít a koho dalšího by si měli ke konzultacím přizvat, aby mohli účinně vyjednávat s varhanářskými firmami. Neocenitelné služby poskytl Ing. Ota Veverka. Ten doporučil obrátit se nikoli na místní dobře známou a zavedenou firmu Rieger v Krnově, ale na menší českou firmu Josefa Melzera z Kutné Hory. Jednalo se ale i s jinou kutnohorskou varhanářskou firmou, nesoucí jméno jejího zakladatele Jana Tučka. Ve farním archivu je dochovaná bohatá korespondence a dokumentace celého dobrodružného procesu navrhování a konstruování varhan na míru Husově sboru v Ostravě – Zábřehu v letech 1941–1944.

KOSTELNÍ, KONCERTNÍ A SALONÍ VARHANY SVĚTOVÉ PŮVĚSTI

TELEGRAMY: RIEGER VARHANY KRNOV
TELEFON KRNOV 54
ŽIROVÝ ÚČET: USTŘEDNÍ BANKA, KRNOV

ZÁVOD PRO STAVBU VARHAN

Papežský dvorní dodavatel

ZALOŽENY
FILIÁLKY: **BUDAPEŠT X**
SZIGLIGETI-UTCA 29

Z velikého počtu dodaných varhan stůjítež uvedeny:

BRATŘÍ RIEGROVÉ

Oznamenány rytířským křížem Sv. Floriána

ROKU 1875

KRNOV

MOCKER
HORNÍ SLEZSKO

MĚCHY S ELEKTRICKÝM POHONEM, PŘESTAVBY VARHAN

ŠEKOVÉ KONTA POŠT.SPOŘITELNY:
PRAHA 1800000000
VÍDEŇ 1800000000
VARŠAVA 1800000000
BUDAPEŠT 179991

Praha, chrám. P. Marie Sněžné	90	hlasů
Praha-Vinohrady, bio Beránek	98	„
Bratislava, ev. chrám	69	„
Komárno, farní chrám	58	„
Karlovy Vary, Grand Hotel Pupp	53	„
Brno, Stadion	50	„
Olomouc, dóm	50	„
Brno, něm. dóm	48	„
Ludgerovice	45	„
Praha, bio Skaut	41	„
Hejnice, chrám Františkánů	41	„
Liberec, arciděkanství chrám	40	„
Levoča, farní chrám	33	„
Viedeň, koncertní dóm	116	„
Solnohrad, Mozarteum	80	„
Budapešť, korunovační chrám	80	„
Viborg (Finsko) dóm	76	„
Janów-Gieszowice (Polsko)	75	„
Inomosti, Sv. Jakub	74	„
Budapešť, univerzitní chrám	73	„
Viedeň, sál Musikvereinu	71	„
Lódz (Polsko) chrám sv. Matěje	60	„
Biłsko, farní chrám	60	„
Celovec, koncertní dóm	60	„
Hlubčice, farní chrám	60	„
Marosvásarhely, osvětový palác	60	„
Viedeň, Simering	60	„
Vacov, dóm	50	„
Beuthen, chrám sv. Trojice	50	„
Viedeň, ústřední hřbitov	43	„
Paříž, Hotel Majestic	35	„
Tsingtao (Čína)	31	„

Dále:

Jerusalém, chrám sv. Hrobu,
Praha, Úpice, Vilémov u golfova Jeníkova,
Jablonec n/N., Přerov (farní chrám) Olomouc-Hejčín,
Ústí nad Labem, Liberec, Vitkovice, Brno,
(chrám Kapucínů, Sv. Tomáš atd.)
Budíšov n/B., Třebíč, Sv. Martin, Zlín,
Opava, Orlová, Krnov, Košice,
Skalice na Slov. (františk. chrám)
Bratislava (chrám františkánský)
Žilina, Kežmarok, Zvolen, Kremnica, Zohor,
Zlaté Moravce, Nitra, Spišská Nová ves,
Bardějov, Prešov, Řím (11 varhan), Milán,
Terst, Split, Dubrovnik, Sarajevo, Záhřeb,
Lubljaň, Bukarešť, Černovice,
Sinai (král. hrad Peles),
Leningrad, Varšava, Lublin, Krakov, Lvov,
Poznaň, Přemysl, Wojcin, Mlechow,
Čenstochow, Zakopaně, Tarnopol,
Linec, Videňské Nové město,
Štýrský hradeček, Klášter Göttweig, Inomosti,
Sv. Hypolit, Arad, Debrecein,
Szatmár-Németi, Szeged, Mnichov, Beuthen,
Katscher, Ratibor, Schomburg, Paříž, Berlin,
Mexiko, Buenos Aires, Guadalajara,
Brusel, Lissabon, Gibraltar,
Londýn (College of music) atd.,
Mora, Forsa, Gnarp, Göteborg, Leksand,
Borlänge, Lit, Ilso, Gustafs, Oslo, Nittedal,
Christiansund, Kodaň, Cañibrad,
Alexandria, Lisabon, Kapské Město atd.,
Lima (Peru) atd.

JOSEF MELZER KUTNÁ HORA

TELEFON ČÍSLO 38. ZAKLADATEL OTEC ANT. MÜLZER.

ZALOŽENO ROKU 1859.

Export

Provádím stavby

varhan soustavy pneumatické, elektropneumatické, elektrické, Unit systém — umělecké intonace a čistého ladění, rekonstrukce

Všechny druhy

varhanových píšťal

Elektrická

beztlučná čerpadla k měchám varhan i harmoniím

Harmonia

soustavy ssací i tlakové

Některé stavby z poslední doby:

Praze:

Vel. chrám sv. VITA na Hradčanech, 5 man. přípravy, 136 rejstř.

Dejvice, arcib. seminář Vinohrady, Nejsv. Srdece Páně, elektropneumatické, 4 manuály

Vrsovice, jubilejní chrám sv. Václava

Klášter Voršilek, elektropneum., 3 manuály

Bubeneč, areb. gymnastium KřC-Lhotka

Smíchov, Líbeň, Nusle, Praha I. a II. sv. Duchna, Palác Lucerna a Unitaria

Jinde:

Hradec Králové, biskupská katedrála, elektropneumatické, 4 man.

Chrudim, děkanský kostel, elektropneum., 3 man.

Třebechovice pod Orebem, elektropneum., 3 man.

Měří, probosťský kostel, 3 man.

Hronov, Jiráskovo divadlo Brno-Židenice a Husovice Frenštát pod Radhoštěm

Návesjedin

Hulín

Kroměříž, Bl. P. Marie Olomouc, elektropneumat., 2 man.

Jednov

Kunštát

Paskov

Morkovice

M. O. - Zábřeh

Orlová, Slezsko

Uh. Skalice

Rájec n. Rajč.

Šumartin, Dalmácia

Sevastopol

Kutais na Kavkaze

a mnoho set jiných míst u nás i daleko za hranicemi

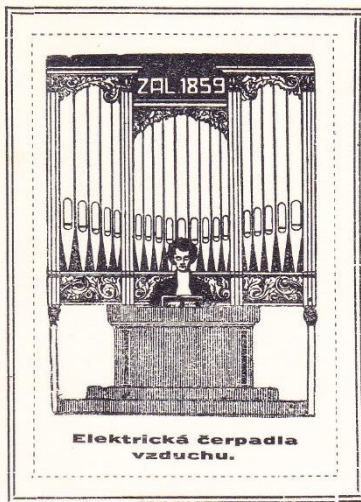
Vyzádejte si

ceníky, rozpčty, odborné porady a prohlídky zdarma

Josef Tomašík (1899–1982) studoval na brněnské varhanické škole, kterou v roce 1881 založil Leoš Janáček. Janáček ji také až do roku 1919 řídil, kdy se ujal vedení nově zřízené státní konzervatoře, již záhy povznesl na vysokoškolskou úroveň, takže se pak stala důstojnou konkurencí i slavné konzervatoři pražské. Zde chodil Tomašík do třídy profesora Eduarda Treglera. Josef Tomašík vstoupil do nové Církve československé a stal se varhaníkem a sbormistrem v Brně. Posléze se stal i profesorem varhanní hry a v letech 1961–1964 konzervatoř jako ředitel vedl. Byl to ve své době jeden z nejvýznamnějších varhaníků a pedagogů. Josef Tomašík v roce 1952 zharmonizoval varhanní doprovod ke Zpěvníku Církve československé – a tento doprovod se používá dodnes. Řadu písní ovšem zharmonizoval také Jaromír Metyš, farář z Litomyšle. Jeho dcera, Božena Metyšová, byla dlouhá léta farářkou ve Frýdku – Místku. Její manžel, Ota Metyš, farář ve Studénce, při svatbě přijal její jméno, do jisté míry i z úcty ke tchánovi.

Mimočodem – synem onoho Eduarda Treglera, slavného hudebního skladatele a varhaníka, byl Alois Tregler (1900–1971), učitel zpěvu a skladatel duchovní hudby, působící po jistou dobu i ve Slezské Ostravě. Alois Tregler se po bohoslovecských studiích stal farářem Církve československé, sloužil v Lounech a v Praze na Žižkově, a nakonec na Husově bohoslovecké fakultě vyučoval zpěv a dějiny církevní hudby.

Nesčetná uznání a vyznamenání ze všech kulturních států světa.

Nejstarší továrna na varhany a harmonia

PIANA **JOSEF MELZER** PIANINA

Pošt. spoř. 207.678.

KUTNÁ HORA.

Telefon číslo 38.

Stavitel varhan ve velechrámu sv. Víta na hradě pražském, u sv. Vojtěcha v arcib. semináři Praha-Dejvice, v jubilej. kostele sv. Václava v Praze XIII. atd.

Po roce 1948, tedy po „znárodnění“ působil Ota Veverka ve varhanářské firmě, která vznikla v Kutné Hoře násilným spojením firem Josefa Melzera a Jana Tučka. Později se stal uměleckým vedoucím závodu Rieger-Kloss v Krnově, tedy toho, co z tohoto závodu udělalo komunistické zestátnění. Vedle profesora Jiřího Reinbergera to byl tehdy náš nejlepší znalec varhan a varhanářského řemesla. (Jiří Reinberger, 1914–1977, byl také žákem slavného Eduarda Treglera z varhanní školy brněnské konzervatoře.)

Nakonec byla objednávka podána u firmy Melzer. Náboženská obec začala střídat a posílala pravidelné zálohy. Byla to ovšem velmi nestandardní doba. Varhanní píšťaly se vyrábějí ze slitin cínu, a kovy vůbec, zejména speciální slitiny byly za války nejen nedostatkové, ale i přísně sledované komodity. Po mnoha dopisech i osobních jednáních upřesňujících parametry stroje byly varhany hotové. Stály 177 800 korun – v měně roku 1944. Je obdivuhodné, jak obětaví příslušníci církve byli, že si za tři roky našetřili na varhany – přitom členů bylo zhruba 2 500. Zábřežští se za ony tři roky postupně stávali stále odborně zdatnějšími a vybíravějšími zákazníky. Chodili také na zkušenou do jiných sborů církve, které si v nedávné době pořizovaly nové varhany. Československá církev ráda objednávala od kutnohorských varhanářů – i z vlasteneckých důvodů. Poslední splátku přijel do Kutné Hory vyrovnat osobně tajemník Alois Mojžíšek. Nastal čas varhany rozložené v bednách dopravit vlakem do Zábřehu a v Husově sboru smontovat. Na jaře roku 1944 to vůbec nebyl snadný úkol. Vagóny bloudily po nádražích někdy i dlouhé týdny, a navíc hrozilo i bombardování.

Vagón tedy mířil jako do místa určené do Vítkovických železáren, kde tehdy oficiální komunikace pochopitelně probíhala v němčině, i když řada zaměstnanců byli Češi. Zachoval se i průvodní lístek, jímž byl vagón poslán vnitřní vítkovickou drahou do místa, které bylo Husovu sboru nejbližší – a to na trati vedoucí do pískových dolů. Šlo o trať, po níž tehdy jezdila tramvaj, lidově zvaná Komárek, z Vítkovic až do stanice Pískové doly v ulici U hrůbků. Vedla po ulici Dolní, přesně kolem budovy dnešní fary, pak se u školy na Hulvácké ulici stáčela dolů do míst, kde býval mostek přes potok Živ, a končila v místech, kde je dnes malý památník této tramvajové dráhy a její konečné stanice. Koleje ovšem vedly dál, přes most přes potok a pak římsou nad potokem až ke skutečným pískovým dolům. Odtud se vozil do Vítkovic písek a zpět zase vyvážel hutní odpad. Jakmile vagón dorazil, byli dva místní rolníci, členové církve, připravení se svými povozy a bedny postupně odvozili do sboru.

V Husově sboru pak zhruba dva týdny technik František Čálek, mistr intonér a ladič z Kutné Hory, varhany sestavoval. Nad instalací bděl Ing. Ota Veverka, který denně dohlížel na postup prací. Ing. Veverka byl zkušený, rozuměl dobře i zvukové stránce nástroje.

Hotové varhany pak několik dní zkoušeli různí hráči. Přizván byl i profesor Josef Černocký – což je neméně pozoruhodná postava, mimo jiné i tím, že byl v té době varhaníkem v katolickém kostele v Zábřehu, tedy na proti – u „konkurence“. Což je docela zajímavé zjištění, neboť vidíme, že „čechoslováci“ a katolíci, když na to přišlo, dovedli někdy docela pragmaticky spolupracovat. Slavnostně byly představeny církevní veřejnosti 28. května 1944. Na ty dny bylo ale v obvodu nařízeno plánované přerušení dodávky elektrického proudu kvůli opravám vedení ve Vítkovických železárnách. Nastala panika. Naštěstí tajemník rady starších Alois Mojžíšek, který jako řídicí učitel uměl dobře německy, rychle vyrazil na ředitelství železáren a podařilo se mu s vedením domluvit, že na pouhé dvě hodiny nechají proud pro sbor zapnutý.

Zachoval se pozoruhodný průvodní list železniční dodávky:

Protektionsbahnen Böhmens u. Mährens. Mähr. Ostrauer Montanbahnen.

Sendschein. B 36

Begleitet die Sendung am gesamten Transportweg (wird dem Empfänger mit der Sendung übergeben)
Für den Transport von Waren auf den Montanbahnen gelten die entsprechenden Verträge und Vereinbarungen, jedoch nicht die Eisenbahn-Verkehrsordnung oder die Tarife.

von **Mähr.-Ostrau Hauptbahnhof** nach **Eisenwerk Witkowitz**

ausgestellt am **2/IV 1944**

Der Empfänger **Eisenwerk**
genauere Adresse **no leskomoravskou cihlov. k přístavni' dr. Zábřehu "16 Lísk. Toly**

Bilzet Wagen Nr. 312484	Eigenheiten: Free	Ladegewicht kg Ladefläche m ²		
Zeichen, Nummer oder Adresse d. Empfängers	Anzahl	Verpackung	Inhalt	Bruttogewicht in ganzen kg
	1	Wagen	rozloženi kostelní varhany	5.180

*Das Gewicht wird auf
ganze kg abgerundet

Mähr.-Ostrau Hauptbahnhof am **2/IV 1944**

Unterschrift des Abnehmers: *Janek*

Stempel des Versandbetriebs: **Mähr. Ostrava**

Unterschrift u. Wohnort d. Absenders:
**Jos. Melzer, tov. na varhany
Kutna Hora**

Stempel (Unterschrift) d. Versandbetriebs:

Wiegestempel des Bahns: **M. O. STRAU**

Diesen Teil füllt die Blätter aus.

Josef Černocký se narodil v roce 1915 v Zábřehu nad Odrou. Vztah k hudbě získal jistě v rodině, neboť jeho otec, Josef Černocký starší (1881–1932) studoval na Janáčkově varhanní škole v Brně a po studiích odešel v roce 1910 do Zábřehu, kde se oženil s Marií Haflantovou. Dlouhá léta zde pak vedl Hudební školu národní jednoty, byl varhaníkem a ředitelem kůru v místním katolickém kostele a také sborníkem mužského a smíšeného sboru Dělnické tělovýchovné jednoty (DTJ). Aktivně se zajímal o život ve své obci, což vedlo k tomu, že byl pověřen funkcí městského tajemníka. I jeho manželka Marie byla zdatná hudebnice, hrála na varhany v kostele a učila na Základní umělecké škole (zemřela roku 1960). Jejich syn, Josef Černocký mladší, se po gymnáziu vydal na studia na pražskou konzervatoř, kde absolvoval hru na varhany u profesora Antonína Wiedermanna. Vedle toho absolvoval i pedagogické studium a získal aprobaci učitelství sborového zpěvu, klavíru a varhan. Zahájil i studium na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, které však mohl dokončit až po válce. Po smrti svého otce převzal po něm místo varhaníka v zábřežském kostele. Zemřel v roce 1970. S manželkou Drahomírou, rozenou Kuboškovou, měli dvě děti. Bedřicha (1943) a Drahomíru (1946). ↓

Bedřich vystudoval na brněnské konzervatoři v letech 1962–1968 obor trubka, ale v roce 1969 emigroval do Holandska, kde ještě vystudoval konzervatoř v Rotterdamu a věnoval se pak výuce na hudebních školách a hře v různých orchestrech. V současnosti má firmu na rukodělnou výrobu paliček na bicí nástroje. Jeho děti se už ale hudbě nevěnují. Drahomíra ale vystudovala na brněnské konzervatoři hru na varhany právě u svého otce. Pokračovala pak studiem klavíru a varhan na Janáčkově akademii múzických umění a na brněnské konzervatoři pak vyučovala hru na klavír a na varhany. Ani její děti se už ale hudbě nevěnují.

(Informace jsou z bakalářské práce Veroniky Velemanové, která byla obhájena roku 2012 na JAMU v Brně. Autorka čerpala z osobních rozhovorů s Drahomírou Černockou.)

WITKOWITZER BERGBAU- UND EISENHÜTTEN- GEWERKSCHAFT

Reichs-Betriebs-Nummer **0/1290/0001**

378057 **Fr/LP** Mähr. Ostrau 10 Postf. zahl 11 b
9. Juni 1944.

Sendschein

In der Beilage übermitteln wir Ihnen **1 Originalfrachtkarte** zu der Sendung :

Datum	Wgg.-Nr.	Abgangsstation	Empfangsstation	Anmerkung
2.5.44,	312484	M.O.-Hauptbahnh.	Eisenwerk Witk.	Eingang.

zur gefl. weiteren Verwendung.
~~gegen baldige Rückschlüsse~~

Witkowitz Bergbau- u. Eisenhütten- Gewerkschaft Mähr. Ostrau 10.

Herrn **Jarosl. Gšventner**
Beamte d. Krankenhauses,
Mähr.-Ostrau-Heinrichsdorf.

Heil Hitler!
WITKOWITZER
BERGBAU- UND EISENHÜTTEN-GEWERKSCHAFT
VERKEHRS- UND SCHIFFFAHRTSABTEILUNG

DRAHTWORT FERNRUF FERNSCHREIBER GESCHAFTSZEIT CODE
Eisenwerk Mähr. Ostrau 3131 82424 Bism. 333 7^h-12, 14-17^h Sonntag 7-12 Red. Meise

Po několika měsících ostrého provozu varhan se ale ukázalo, že přece jen při plně obsazeném kostele a při bohoslužbách elektromotor pohánějící měchy svým mírným hlukem ruší. Proto byl pan Melzer požádán, aby motor přeinstaloval dolů do místnosti vedle hlavního vchodu. V tomto stavu varhany slouží dodnes. Občas potřebují opravu, což je při složitosti užitých technologií docela pochoptitelné.

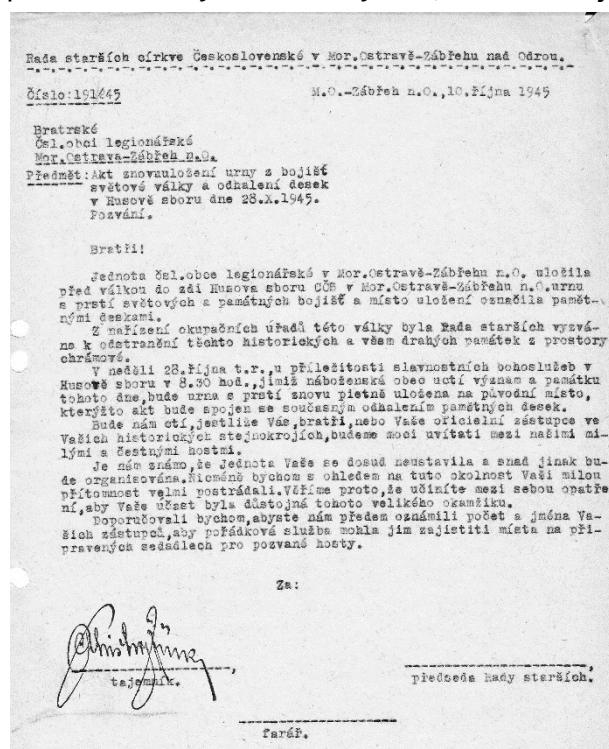
Po válce

Němci svou válku prohrávali. Východní fronta se blížila, stejně tak fronta ze západu. Z italských letišť startovaly spojenecké bombardéry, aby ničily v německém zázemí válečný průmysl a dopravní spoje. Ostrava a její podniky těžkého průmyslu byla od srpna 1944 do dubna 1945 terčem 30 náletů. Při jednom z nich dopadlo pět bomb, které měly být určeny pro Vítkovické železárny, i nedaleko Husova sboru v Zábřehu. Naštěstí to odneslo jenom sklo takřka všech oken. Horší to bylo při konečných osvobozovacích bojích. Jak víme, hlavní postup sovětských vojsk 29. dubna 1945 směřoval od Opavy přes Odru právě do Zábřehu, podporován i nálety sovětských letadel. Německé jednotky se urputně bránily zejména v lokalitě nedaleko školy na Hulvácké ulici. Husův sbor byl během bojů zasažen jak střepinami bomb, tak kulkami střelných zbraní. Opět to odnesla okna, 11 jich bylo poničených, u některých i rámy. Dveře byly prostrílené. Nově pořízené varhany na několika místech zasažené kulkami, i píšťaly byly proděravěné. Vnější speciální omítka byla celá zničená, vnitřní omítka na několika místech rovněž zasažená. Částečně byla poškozená i střecha a strop. Je zajímavé, že podobné škody se tehdy dařilo poměrně rychle opravit a taky zaplatit. Nejtěžší bylo sehnat speciální katedrální sklo do oken. Několik okenních rámu se muselo vyrobit nově. Rychle se podařilo opravit střechu a udělat novou omítku. Sbor se musel uvnitř vymalovat. Z Kutné Hory přijel opět specialista opravit postižená místa varhan. Vše se podařilo uhradit z dotace ve výši 50 000 korun, kterou náboženská obec získala ze speciálního státního fondu zřízeného pro tyto účely z konfiskovaného německého majetku.

Opravy exteriéru i interiéru se ovšem některým nelíbily. Šlo o zvolené barvy venkovních nátěrů, spárování cihel, ale i o zdánlivé drobnosti, jako bylo použití válečku na stěně za oltářem nebo obložení sloupů pod kůrem. Alois Mojžíšek, tajemník obce, který byl dlouhá léta neocenitelnou silou ve všem organizování, shánění a zařizování, se zlobil, že někteří činovníci iniciativně zvolili určité postupy, které byly v rozporu s původním architektonickým záměrem a stylem. Mojžíšek přivedl známého a respektovaného ostravského architekta Čestmíra Šlapetu, ale na jeho radu bohužel nikdo nedal. Jak už bylo řečeno – nejenže do často neřešitelných sporů upadnou investor a architekt, aby se pak dohodli na kompromisu, který nikoho netěší, stejně je to pak s uživateli stavby, kteří si myslí, že si mohou se svým majetkem nakládat, jak chtějí. Architekti se pak chytají za hlavy a nechťejí se hlásit k tomu, co z jejich díla udělali amatéři a ignoranti. Problém se táhne dodnes. Jednak je otázka, zda by se vůbec experti shodli, jak by tedy měl správně Husův sbor zvenku i zevnitř vypadat, a hlavně je otázka, zda by se na takové úpravy našly peníze a zda by si na ně zvykli ti, kteří už mají stávající vzhled zažitý.

Zajímavý dobový dokument ukazuje povahu nacistického režimu. Němci neměli rádi české legionáře, stejně jako nenáviděli Masaryka. Přinutili církev, aby odstranila veškerou symboliku připomínající tyto slavné epizody našich národních dějin, zejména demokratický a liberální charakter první republiky. Proto není divu, že okamžitě, jakmile to jen bylo možné, místní „čechoslováci“ vrátili legionářské symboly na jejich čestné místo ve sboru. →

V roce 1952 se pořizovalo nové osvětlení interiéru se stropními i bočními světly. Někteří pokládají lustry v kazetovém stropu za přímo ikonické pro tuto stavbu. Ale nezdají se jim právě boční tělesa. Diskutabilní je rovněž množství a přiměřenost květinové výzdoby. Na dobových fotografiích vidíme záplavu kytic a okrasných rostlin. Místní si naivně říkají, že chtějí mít svůj kostelíček pěkný. Výsledek ovšem nápadně připomíná pohromu lidového kýče v běžných venkovských katolických kostelích – tedy přesně to, od čeho se nová moderní Církev československá chtěla odlišit a oddělit.

Fara

Jakmile si zábřežští v roce 1944 pořídili varhany, ihned začali pomýšlet na to, co od počátku potřebovali vlastně nejvíc – vlastní farní budovu s bytem pro faráře, v níž by mohly být i vhodné místnosti pro schůzování a různé další společenské aktivity, jako byl nácvik písní, shromáždění dětí a jiných příležitostných skupin. Obvykle se podobné objekty budovaly spolu s vlastním chrámem. Ale v Zábřehu pro nedostatek financí zvolili úspornější variantu – s tím, že návrh Husova sboru počítal s možným rozšířením a dostavbou farní budovy. Ihned na počátku roku 1945 tedy požádali architekta Ing. Dr. Josefa Kittricha, autora Husova sboru, o vypracování plánů na přístavbu v zadní části sboru. Pozemek obec vlastnila, s rozšířením se počítalo. Jenomže mezitím skončila válka, Husův sbor byl silně poškozen střelbou – a společenská situace se poměrně rázně změnila. Zábřeh nad Odrou byl obcí s výraznou českou většinou, na rozdíl od například Moravské Ostravy, kde žilo mnoho Němců, a bohatých. Přesto i v zábřežské čtvrti řada německých rodin kvapně utíkala před Rudou armádou. Další Němci byli pak spontánně vyhnáni narychlo ustavenými národními gardami. A pak nastalo cílené vysídlování nařízené Benešovými dekrety. Němci, u nichž se nedalo prokázat, že by byli antifašisty nebo členy odboje, byli shromážděni do internačních táborů, kde čekali na vystěhování. Zůstat mohli jen ti, kteří žili ve smíšeném manželství s českými partnery nebo takoví, kteří byli pro náš průmysl a chod společnosti nepostradatelní vzhledem ke své profesi či specializaci. Byla to zpočátku hodně divoká doba a děly se i nepěkné věci. Stalo se to, co se tehdy běžně dělo: Členové rady starších spolu s farářem Karlem Čepkem si vyhlédli Němci opuštěnou vilu na Kapitolní ulici a už v květnu 1945 ji zabrali pro sebe. Dům byl rovněž částečně zasažen bombardováním a střelbou. Několik dní v něm pobývali ruští vojáci. Farář se do domu, který byl po Němcích vlastně ještě kompletně zařízený a vybavený, nastěhoval. Jednu větší místnost v dolním bytě si rada starších upravila pro své schůze.

Budova byla podstavena na přelomu let 1926/27. V roce 1927 si ji koupili manželé Alois a Vilemína Habermannovi (jednu polovinu) a Edgar a Erika Habermannovi (druhou polovinu). V posledních dnech války ji museli opustit a byla pokládána za konfiskát, který propadl státu. Členové rady starších si všimli, že i v sousedním domě, Kapitolní číslo 4, který narychlo opustil její německý majitel Ferdinand Till, zůstalo kompletní vybavení. Přenesli si tedy odtud pianino, které se jim hodilo při nácviku písní s pěveckými sbory. Taková praxe se tehdy pokládala za normální a vlastně přirozenou odplatu za utrpená příkoří od nacistického režimu. Dokonce se z archivních materiálů dozvídáme, že rada starších si vyžádala z internačního tábora čtyři Němky, aby přišly pomoci uklízet v domě válečné škody. Přiváděla je ostraha, která je zase večer odvedla do tábora.

Je nutno ale dodat, že tyto konfiskace se následně legalizovaly a získaly i formální úřední schválení. V případě farní budovy a zmíněného pianina se to ovšem táhlo ještě několik let. Veškeré administrativní a právní úkony byly definitivně dořešeny až v roce 1950. Ze soupisu konfiskovaného majetku plyne, že fara byla zařízena zcela konvenčním nábytkem, který byl v roce 1945 poměrně opotřebený a byl vnímán jako zastaralý a nemoderní. Nešlo tedy o žádnou luxusní vilu. Tím ovšem padla i myšlenka přístavby Husova sboru.

Za vlády komunistů

V náboženské obci v Ostravě – Zábřehu sloužili jako duchovní Otakar Struž, Antonín Nogol, Karel Čepek, ale dočasně tu vypomáhali i jiní. V roce 1950 se zábřežští mohli rozhodnout, koho chtějí za faráře ze tří, které jim diecéze nabídla. Vybrali si Miroslava Šnyrcha. Narodil se roku 1926 v Orlové, vysvěcen byl roku 1949. Tím nastalo pro tuto náboženskou obec nejdelší a nejstabilnější období. Protože farář Miroslav Šnyrch setrval v obci 50 let a po něm službu převzala jeho dcera Karen Soušková (nar. 1957). Ale současně nastalo období setrvalého poklesu veškerých náboženských aktivit, vynuceného administrativním nátlakem i agresivní protináboženskou propagandou komunistického ateistického režimu. Režimní tlak pocítili zejména katolíci, Církev československá, která neměla zahraniční zázemí, režimu nepřipadala tak nebezpečná. Navíc byla poměrně loajální, mimo jiné i díky tomu, že od počátku inklinovala spíše k levému politickému středu. Proto se zpočátku obecně v celé zemi Církev československé ještě dařilo žít ze statečného étosu let válečných a protektorátních a udržovat v chodu poměrně rozvinutý provoz hlavních náboženských úkonů. Jestliže za války byla návštěvnost bohoslužeb v zábřežském Husově sboru průměrně 120 věřících, v 50. letech to pořád bylo ještě docela slušných 100, s tím, že početné skupiny dětí (celkem 80!) se zvláště připravovaly na první přijímání a skupinky mládeže jednou do roka na biřmování. V radě starších se v roce 1957 objevují jména Liška, Bajgar, Václavíková, Petřík, Horák, Stuchlá, Mutinová, Moskala, Gajdušík, Kubis, Lariš, Pokorný, Šmela, Siegllová, Vojtovič.

Komunistům se vcelku hodilo, že relativně početná církev československá, druhá největší církev po římskokatolické, „nedělá problémy“ tak jako katolíci, kteří se ideově i politicky definovali jako spíše pravicově konzervativní, nebo jako evangelíci, kteří se orientovali na své mateřské církve v západním světě. Tím režim současně vnášel mezi křesťany nesvornost a řevnivost.

Skutečně vážný pokles náboženských aktivit nastal překvapivě až v 60. letech, kdy naopak režim procházel jakýmsi mírným obdobím, stalinské nadšení opadlo, otevřený teror po nástupu Chruščova v Moskvě k moci poněkud ustal a inteligence ve špičkách komunistických stran všude začala uvažovat o reformách ekonomických i demokratizačních. Ačkoli na církve a věřící nebyl vyvíjen takový tlak jako dřív, lidé spontánně z církvi vystupovali a obřadů se účastnili stále méně. To byly masivní projevy procesu sekularizace, tedy odnáboženšťování a zesvětšťování, který probíhal všude ve světě, v komunistických zemích však dříve a rychleji. Nejvíce a nejrychleji se sekularizovalo tehdejší Československo, až se stalo pověstnou nejateističtější zemí světa.

Věrným „čechoslovákům“ to muselo a musí dodnes připadat smutné, když vidí, jaký provoz kdysi panoval ve sboru a jaké trosky z něho zůstávají dnes. Jednak byl skutečně na věřící vyvíjen osobní nátlak, aby nechodili do kostela, neměli v kostele svatbu ani pohřeb, a hlavně aby neposílali děti do náboženství, jinak to pocítí v zaměstnání a jejich děti se pak nedostanou na školy, na které by chtěly. Ale současně to byla z druhé strany i vlažnost a lhostejnost věřících, kteří vlastně tak moc věřícími ani nebyli. Opět – u „čechoslováků“ byla tato oddanost své církvi slabší než u katolíků či evangelíků, protože nebyla posílena staletými tradicemi.

Nový mladý farář Šnyrch ještě zpočátku vyučoval hodně dětí ve školách, vedl početné skupiny mládeže na faře, každý týden byl ve sboru nějaký pohřeb, konaly se křtiny a svatby. Kupodivu ještě i v 50. letech, za tuhého stalinského režimu, se církvi dařilo zorganizovat počátkem roku církevní ples v sále u Havránka, na Husovy oslavy projít s průvodem ulicemi nebo uspořádat církevní autobusový zájezd, ale to bylo to jediné a poslední. Záhy už nebylo možné ani to.

V životě náboženských obcí se obecně projevoval tlak nepřejícího režimu tím, že najednou se nedařilo angažovat schopné spolupracovníky. Každý, kdo měl nějaké vzdělání nebo lepší pracovní postavení či funkci, byl automaticky ohrožen, v podstatě existenčně, protože soudruzi mu vyhrožovali, že pokud chodí do kostela, nebude moci svou práci vykonávat a bude přeřazen do dělnického stavu. Kolem sboru a faráře se tak sdružovali jen lidé starší, důchodci, kterým už nic moc nehrozilo. Ti toho ovšem moc neudělali, kromě obvyklého schvalování a podepisování. Srovnáme-li ale onu situaci s dneškem, kdy už 30 let žijeme beze strachu z totalitní moci, ukáže se nám jasně, co bylo dáno politickým tlakem, a co naopak bylo výsledkem sekularizace a prostého ochabnutí víry a síly tradic.

Budeme-li to posuzovat takto, dojdeme k závěru, že náboženská obec v Ostravě – Zábřehu je na tom při vši obecné bídě, jaká postihuje celou církev, relativně méně špatně než jiné srovnatelné farnosti. Farář Šnyrch se o Husův sbor a o farní budovu staral nejlépe, jak bylo možné. V roce 1962 byli v radě starších a v okruhu aktivních činovníků například Teodor Petřík, Ferdinand Šmela, Oldřich Kubiš, Františka Mutinová, František Moskala, Petr Caletka, Olga Vojtková, Amalie Siegllová, Ludvík Círlík, Václav Pilát, Šimon Pokorný, Adolfa Stuchlá, Evžen Konečný, Josef Klimíček, Eduard Kožušník a další. Ze záznamů plyne, že se znovu natírají okna ve sboru – brigádnicky, vlastními silami. Ještě nějaké síly byly. V pozdějších letech už se dočítáme, že farář sám vymaloval předsíň sboru nebo natřel kolumbárium. V té době už má obec jen 1700 příslušníků. A to se dá mluvit o štěstí, protože do farnosti přibývalo hodně členů přistěhováním – totiž přifařením celých nových čtvrtí a sídlištních celků, které byly organizačně pod tuto městskou část přiřazeny.

V roce 1963 se intenzivně mluví a jedná o kolumbáriu. V Moravské Ostravě se totiž začíná rušit centrální městský hřbitov, který se má přesunout na nové místo na Slezské Ostravě. Řada zájemců – a zdaleka ne jen členů církve – má tudíž zájem o pronájem urnových schránek v pěkné lokalitě zábřežského Husova sboru. S velkým úsilím se budují nová oddělení a osazují se dalšími schránkami a žulovými deskami. Postupně se kolumbárium ještě jednou rozšíří a bude vybaveno jednotnými držáky na svícny a květiny. Přitom byly v podstatě zazděny boční dveře sboru. Zajímavé je, že teprve nyní byla pořízena kazatelna, tedy spíše symbolický řečnický pult, jak bývá zvykem – s lehkou připomínkou husitské pavězy s kalichem. Opět se provádí menší oprava varhan, ale zato důkladná oprava střechy. Natěr předních oken sboru se v roce 1965 musí dělat svépomocí.

V letech 1968–1970 se díky příznivější politické situaci podařilo na sboru ledacos opravit a obnovit, zejména pořídit nové solidní venkovní omítky. Komerční služby tohoto typu tehdy ještě nefungovaly, jak jsme

zvyklí dnes, člověk musel mít známosti, aby z firem dostal to, co potřeboval a za co si zaplatil. Jistě právě jen díky dobrým kontaktům se podařilo zajistit tyto opravy za pomoci Vítkovických železáren.

Přesto se ani v této příhodnější době už například nedařilo zařídit, aby při bohoslužbách děti něco zazpívaly nebo zarecitovaly – prý pro liknavost rodičů. Církev stárne a ochabuje. Občas někdo něco natře, umyje nebo vyčistí, občas se podaří shromáždit pár lidí na brigádu při úklidu kolem kostela. Sbor se s velkým úsilím dařilo udržet v pěkném stavu, ale už není sil zajistit, aby někdo před bohoslužbami nebo při hlavních svátcích pravidelně zvonil na zvony či shánět ustavičně opraváře na věžní hodiny, které byly stále porouchané.

A nejtěžší doba měla teprve přijít. Za husákovské normalizace se církevní a náboženské poměry normalizovaly téměř k nule. Hysterická ateistická propaganda a nátlak na věřící v podobě osobního teroru trvala po celá 70. léta. Církev přežívá jen v kostele – a je to církev většinou starších lidí. Organizačně se intenzivně řeší snad jen kolumbárium – jak symbolické: město mrtvých...

Zábřežský Husův sbor měl ale najednou skutečně namále. Výstavba panelových sídlišť pokračovala v celé rozlehlé městské části Zábřeh a jedna část panelákového komplexu, zvaná Pískové doly, se začala zakusovat i do původního starého Zábřehu a jeho vilek a rodinných domků. Komunistický režim – a musíme si uvědomit, že ostravští soudruzi byli v této věci mimořádně horliví – rád likvidoval všechno staré, údajně nemoderní, spjaté s překonanými historickými epochami a poraženými společenskými třídami. Nerad opravoval staré budovy a udržoval tradiční vzhled míst. Komunistické vedení raději všechno zbouralo, vytrhalo, přeoralo – a pak nastavělo nové, zcela podle svých představ, ke svému obrazu. Staré měšťanské domy, ba celé ulice a čtvrti, odstřelili dynamitem a nahradili je unifikovanými paneláky. S velikou chutí likvidovali svědky a symboly starých časů – jaké my dnes rovněž s velikou láskou a péčí zachraňujeme a opravujeme. Je třeba si uvědomit atmosféru oné doby a strategie stranických úřadů. V narýsovaných plánech nového a lepšího, moderního a panelového starého Zábřehu pro Husův sbor nebylo místo. Soudruzi kupodivu věděli, že likvidovat kostely a kapličky jim neprojde, protože takovým barbarstvím by se ve světě úplně znemožnili. Paradoxně jim ale víc vadily kostely moderní než památkově chráněné historické objekty. Protože moderní kostel se jim nehodil do ideového konceptu, podle něhož je náboženská víra znakem zpozdilosti a zaostalosti. Moderní kostel jim připomínal nepříjemnou pravdu, že víra je slučitelná s rozumem, s vědou, s pokrokem... Lépe je vše nepříjemné raději odstranit, než se s tím složitě vyrovnávat. Měštští plánovači v roce 1983 postavili zábřežské „čechoslováky“ před hotovou věc – sbor musí ustoupit moderní výstavbě, moderním komunikacím. Je nutno přičíst osobní zásluhu faráři Miroslavu Šnyrchovi, že se mu podařilo státní orgány od jejich záměru odvrátit. Byl to ovšem zase kompromis, i když tvrdě vyjednaný. Církev byla nucena státu odprodat část pozemků kolem sboru kvůli vybudování cest. Husův sbor tedy zůstal, ale z jedné strany se na něj lepí paneláky a z druhé strany je od světa odříznut kruhovou křižovatkou. Jestliže měl být kdysi sbor v centru obce, na jakémsi náměstí, obklopen parčíkem, nyní je součástí objezdů a benzinové stanice.

Závěr

Jestli se někomu zdá, že dnešní vzhled Husova sboru je omšelý, že na něm je ledacos jinak, než být má, že by mohl vypadat lépe, aby věrněji hlásal myšlenku, kterou mu vtiskli jeho tvůrci – pak má jistě trochu pravdy. Ale z pohledu do historie nám plyne závěr, že to všechno mohlo dopadnout mnohem hůř. Že ve srovnání s jinými podobnými církevními objekty, náboženskými obcemi a lokálními situacemi na tom Zábřeh zase není tak špatně. Přihlédneme-li navíc ještě k obecné situaci, jaká dnes panuje ve světě a konkrétně v naší zemi. Církev československá (husitská) přišla o většinu svých členů, stojí dnes fakticky jen na základě tvořeném vlastními tradicemi, jež trvají pouhých sto let. A pokud někde žije, pak jen díky hrstkám statečných věrných, kteří onen odkaz ještě střeží. Jaký že je to odkaz? Být církví moderní, pro moderní lidi. Uchovávat pozitivní dědictví katolické liturgické zbožnosti, v učení se ale držet moderní protestantské teologie, a to celé směřovat konkrétně do českých národních dějin. To ostatně vyjadřuje ikonografie interiéru Husova sboru. Současný hlouček věřících, kteří o sbor pečují, dělá, co může – opravuje, natírá, zabraňuje chátrání. Ale minulost vrátit nemůže a ani nechce.

Věř v budoucnost..., jak je to vyjádřeno citátem z Komenského Kšaftu umírající matky Jednoty bratrské na čelní stěně sboru: Živ buď, národe, posvěcený v Bohu!